

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΒΕΛΟΥΔΗ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Ὑπό
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. ΠΛΟΥΜΙΔΗ, Δ. Φ.
Ἐπιμελητοῦ τῆς ἔδρας τῆς Ἱστορίας τῶν Νεωτέρων Χρόνων

Πρόσφατες έρευνές μου στη Βενετία μου έπέτρεψαν να συλλέξω νέες ειδήσεις για τη γνωστή οικογένεια Βελούδη τής Βενετίας, που με τη δράση της καλύπτει όλο σχεδόν τον ΙΘ' αιώνα¹. Τα νέα στοιχεία προέρχονται από τέσσερα άβιβλιογράφητα μέχρι σήμερα φυλλάδια, φυλασσόμενα στη Μαρκιανή Βιβλιοθήκη τής Βενετίας.

Τα δύο πρώτα έντυπα άφοροϋν στη μνήμη δύο μελών τής οικογενείας του 'Ιωάννη Βελούδη, τής κόρης του Μαρίας και τής πρώτης γυναίκας του 'Ελένης, τὸ γένος Petrovich.

Μετά τὸν θάνατο τοῦ πρώτου παιδιοῦ του Μιχαήλ (1843-1849), ὁ 'Ιωάννης θρηνεῖ τώρα τὸν χαμὸ τής κόρης του και τής άφιερώνει μερικές σελίδες με κείμενα δικά του και φίλων : *Testimonianze affettuose alla cara memoria della lagrimata Fanciulla Maria Veludo. Venezia MDCCCLXII. Σχῆμα 8ο, σελ. 16 χ.ά.2. Στη σ. 2: Tip. Greca di S. Giorgio.*

Στις σελίδες 5-8 τοῦ φυλλαδιοῦ δημοσιεύεται μεταφρασμένος στὰ ἰταλικά από τὸν Σπυρίδωνα Βελούδη, ὁ ἐπικῆδειος λόγος που ἐκφώνησε ὁ ἐφημέριος τοῦ 'Αγίου Γεωργίου τῶν 'Ελλήνων Βενετίας Γρηγόριος Μελιδόνης. 'Ακολουθοῦν (σ. 9) δύο άγγελίες τοῦ θανάτου τής Μαρίας, άναδημοσιευμέ-

1. Για τὴν οικογένεια Βελοῦδη βλέπε : Γ. Σ. Πλοῦμιδης, 'Ιωάννης Βελοῦδης (1811-1890). Βιογραφικὸ σημείωμα, «Θησαυρίσματα» 7 (1970), σ. 267-271 — Ν. Γ. Μοσχονᾶ, 'Ιωάννη Βελοῦδη δημοσιεύματα (1830-1893), «'Ο 'Εραμιστής» 9 (1971), σ. 79-110.

Στὴν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία για τὸν 'Ιωάννη Βελοῦδη προσθέτω τις νεκρολογίες που δημοσίευσε ἡ «Illustrazione Italiana», ἔτος 1890, τεῦχ. 1, σ. 344 και ὁ G. Bizio, Giovanni Veludo. Ricordi e memorie, «Ateneo Veneto» 14 (1890), σ. 244-245. Α. Τσίτσα, 'Υμνογραφικά και βιογραφικά τοῦ 'Ιεροῦ Σπυρίδωνος, τόμος «'Αγιος Σπυρίδων ὁ Τριμυθοῦντος» 'Αθῆναι 1971, σ. 11-14.

'Ο 'Ιωάννης χάρισε στὴν Μαρκιανή Βιβλιοθήκη Βενετίας ἑκτός από βιβλία, που δύσκολα μπορεί κανείς να ἔντοπίση και να καταγράψη, και 56 φυλλάδια που σήμερα φέρουν τις ἑνδείξεις : Misc. 3866-3918 και 3923-3925.

Στὸν 'Ιωάννη άφιέρωσαν μελέτες τους ὁ B. Cecchetti, Biografia della principessa Elena Ghika, Venezia 1868 (Μαρκιανή Βιβλιοθήκη : Misc. 3909.1) και ὁ P. Ferrato, Vita di Pericle, Padova 1865 (Μαρκιανή Βιβλιοθήκη : Misc. 3909.9).

Προσθέτω, τέλος, τὴν διευκρίνηση ὅτι στὴ Βενετία ὑπῆρξε και ἄλλος 'Ιωάννης Βελοῦδος (sic), που ἔμφανίζεται ὅμως στὸ β' μισὸ τοῦ ΙΗ' αἰ. και δὲν παρουσιάζει συγγένεια με τὸν λόγιο 'Ιωάννη τοῦ ΙΘ' αἰώνα. Για τὸν 'Ιωάννη Βελοῦδο τοῦ ΙΗ' αἰ. γνωρίζουμε ὅτι γεννήθηκε μωαμεθανός, κατόπιν ἔγινε χριστιανός και ὑπῆρέτησε σάν νεωκόρος (nonzolo) στὸν 'Αγιο Γεώργιο τῶν 'Ελλήνων τής Βενετίας ('Αρχεῖο 'Ελληνικοῦ 'Ινστιτοῦτου Βενετίας, reg. 199, φ. 10ν).

2. Μαρκιανή Βιβλιοθήκη Βενετίας, Misc. 3010.19 και Misc. 3910.2

νες από τὸν «Osservatore» τῆς Κερκύρας καὶ ἀπὸ τὴν «Gazzetta Uffiziale» τῆς Βενετίας.

Οἱ σελίδες 11-12 περιέχουν στίχους τοῦ Ἰωάννη Βελούδη :

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

*ὄπερ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κοιμητηρίῳ ἐπὶ λιθίνῳ Σταυρῷ
ὁ περίλυπος πατὴρ ἐπεγράφατο*

MARIA

ΙΩ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ

ΑΩΞΑ'

κθ' Ἰουλίου

*Καὶ σὺ τάφον Μιχαήλου ἔδυσ, φεῦ, πένθει πολλῶν,
Μητρὶ φάος, ΜΑΡΙΗ, τεσσαρακαιδεκέτις.*

*Κάλλεος μὲν στοργῆς τ' ὄλβω, χαρίτων τε, νόου τε
Ἐλπίς ἔης, ἰδ' ἔρωσ' τίπτε λαχοῦσα δ' ἔφως ;
Λέκτρα, ἰώ, πρὸ γάμων ἐπιτύμβια, ἀντὶ δὲ ἤβης,
Σταυρὸν ἐπιχθόνιον καὶ στοναχὰς τοκέων.*

Ἀμέσως παρακάτω (σ. 13) δημοσιεύεται τὸ ἴδιο κείμενο στὰ ἰταλικά καὶ τὸ ἐντυπο τελειώνει (σ. 15) μὲ Ἑλεγεία τοῦ Γ. Δ. Μαυροκορδάτου. Μέσα στὸ φυλλάδιο ὑπάρχει ἄδετο τὸ ἀγγελτήριο τοῦ θανάτου τῆς Μαρίας.

Τὸ δεύτερο φυλλάδιο ἔχει κι αὐτὸ τυπωθῆ στὸ τυπογραφεῖο τοῦ Ἀγίου Γεωργίου (πού διηύθυνε τότε ὁ Σπυρίδων Βελούδης) καὶ ἐκφράζει ὀλη τὴν ἀγάπη τοῦ Ἰωάννη Βελούδη γιὰ τὴν σύζυγό του : *Mesto tributo alla memoria di Elena Veludo nata Petrovich. Venezia, Tipogr. editrice di S. Giorgio, MDCCCLXIV. Σχῆμα 8ο, σ. 14 χ. ἀ. 1.* Τὰ περιεχόμενα εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

Σελὶς 3 : Νεκρολογία ἀναδημοσιευμένη ἀπὸ τὴν «Gazzetta Uffiziale» τῆς Βενετίας (ὑπογράφεται : *I congiunti*).

Σελ. 5 : Νεκρολογία πάλι ἀπὸ τὴν «Gazzetta Uffiziale» τῆς Βενετίας (ὑπογράφεται : *C... Un' amica*).

Σελ. 7 : Ἀγγελτήριο τοῦ θανάτου ἀναδημοσιευμένο ἀπὸ τὴν «Gazzetta Uffiziale» τῆς Βενετίας.

Σελ. 9 : Νεκρολογία ἀπὸ τὴν «Κλειώ» (ὑπογράφεται : *συγγενεῖς*).

Σελ. 11 : Νεκρολογία ἀπὸ τὴν «Ἐνωσιν» :

Πρὸ δύο ἐτῶν ὁ ἐν Βενετία διάσημος ὁμογενῆς Ἰωάννης ὁ Βελούδης ἐθρήνηει τὴν ἀπώλειαν δεκατριετοῦς προσφιλεστάτης κόρης. Νῦν δὲ θρήνει

τὸν ἄωρον θάνατον συζύγου μὲ οὐχὶ κοινὰ προτερήματα πεπραιοισμένης. Ἡ Ἑλένη Πέτροβικ Βελοῦδου, καθ' ἣν ὥραν μετὰ πάσης στοργῆς περιποιεῖτο τὸν ὑπὸ τῆς εὐλογίας προσβεβλημένον ἄνδρα, προσεβλήθη ὑπὸ τῆς ὀλεθρίας νόσου, καὶ ἐντὸς δύο ἡμερῶν μετέστη τοῦ βίου, ἀπαρηγορήτους καταλιποῦσα τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωρίμους. Ἀλλ' ἐνῶ ἅπαντες ὀδυρόμεθα ἔνεκα τῆς στερησεως τῆς ἀξιαγάστου γυναικός, ἡ Ἑλένη ἀπολαμβάνει ἐν σκηναῖς δικαίων τὴν εἰς τὰς ἀρετάς της ὀφειλομένην ἀμοιβήν, καί, σπληνωμένη μετὰ τῆς ἀγαπητῆς θυγατρὸς της, δέεται τοῦ Ὑψίστου ὑπὲρ ἡμῶν, ὃν ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ γνώμῃ ὀρθοδοξωτάτῃ διαπαντὸς ἐλάτρευσεν.

Σελ. 13

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

ὄπερ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κοιμητηρίῳ ἐπὶ λιθίνῳ Σταυρῷ
ὁ περίλυπος ἀνὴρ ἐπεγράφατο

ΕΛΕΝΗ

ΠΕΤΡΟΒΙΚΗΣ

ΙΩ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ ΣΥΖΥΓΟΣ ΑΡΙΣΤΗ ΧΑΙΡΕ

,ΑΩΞΓ'

ΣΕΠΤΕΜΒΡ. ΙΗ'

Ἐμὸν νοσηλεῦσαν εὐνέτην φίλον
Ἐμαρψε τῷμβος μ'· ἀλλὰ μὴ θρήνει, ξένε·
Δυσὸν γὰρ ὤδε ξύνταφος κεῖμαι τέκνουν,
Παρ' οἷς μ' ἔθηκε δάκρυ μακρὸν καὶ πόθος.
Μόνον δέ μοι λέλοιπα παῖδ'· ἀλλ' ἐνθ' ὄγε
Ζῶη, στένοντος δ' ὄμμα συγκλεί σοι πατρὸς¹.

Τὸ τρίτο ἔντυπο ἀφορᾷ στὸν Σπυρίδωνα Βελοῦδη², γιὰ τὸν ὁποῖο λιγοστὲς εἰδήσεις ἔχομε. Πρόκειται γιὰ ἀβιβλιογράφητη βιογραφία τοῦ γραμμῆν ἀπὸ τὸν Αἰμίλιο Τυπάλδο: *Intorno a Spiridione Veludo. Lettera del cavaliere prof. Emilio de Tiraldo. Venezia MDCCCLXVI*. Σχῆμα 80, σ. 11 + 1 λευκῆ³. Στὴν τελευταία σελίδα: *Tipografia S. Giorgio*.

Ἀπὸ τὸ φυλλάδιον αὐτὸ μαθαίνομε ὅτι ὁ Σπυρίδων σπούδασε στὴ Φλαγκίνειο Σχολῆ μὲ δάσκαλο τὸν Σπυρίδωνα Βλαντῆ. Ἦταν φλογερὸς χαρακτῆ-

1. Βλέπε καὶ τὰ δύο ἄλλα ἐπιγράμματα στὴ μνήμη τῆς Ἑλένης, Γ. Σ. Πλουμίδη, Ἰωάννης Βελοῦδης, σελ. 270-271.

2. Στὰ γνωστά χειρόγραφα τοῦ Σπυρίδωνα Βελοῦδη (πρβλ. Γ. Σ. Πλουμίδη, Ἰωάννης Βελοῦδης, σ. 269, σημ. 11) νὰ προστεθῆ καὶ τὸ περιγραφόμενον ἀπὸ E. Pastorello, Venezia e i Veneziani nei testi a penna della Biblioteca Nazionale Centrale di Roma, Gorizia 1926, ἀρ. 576. Πρόκειται γιὰ δύο ἐπιστολὰς τοῦ Σπυρίδωνα πρὸς τὸν Salvatore Betti τῶν ἐτῶν 1844 καὶ 1847.

3. Μαρκεσινὴ Βιβλιοθήκη Βενετίας, Misc. 3910.7.

ρας, με φαντασία, κοινωνικός και με γερή μόρφωση¹. Γνώριζε καλά τις τρεις γλώσσες: ελληνική, ιταλική και γαλλική. Σκόπευε να επανεκδώσει πληρέστερη την ιστορία της λογοτεχνίας του Ρίζου Νερουλού, «Cours de littérature grecque moderne», Γενεύη 1827 (β' έκδοση 1828), και να γράψει βιογραφία του Δημητρίου Βαρδαλάχου και του 'Ανθίμου Γαζή. Στα γνωστά σε μᾶς έργα του Σπυριδωνα ο Τυπάλδος προσθέτει πέντε μικρές μελέτες: 1) 'Άρθρο για τὰ 'Απομνημονεύματα του Χρ. Περραιβοῦ στο περ. «Il Gondolier», έτ. 1837. 2) 'Άρθρο στο περ. «Il Gondolier», έτ. 1845, για τον «'Ελληνομνήμονα» του 'Ανδρέα Μουστοξύδη. 3) 'Άρθρο στο περ. «Il Vaglio», έτ. 1846, για τὸ βιβλίο του Δ. Γαλανοῦ, Πρόδρομος, 'Αθήναι 1845². 4) 'Άρθρο στο περ. «Osservatore Triestino», έτ. 1857, για τὸ βιβλίο του Α. Μουστοξύδη, «Αἰσώπου βίος», Κέρκυρα 1857³. 5) 'Επιστολή στην «Gazzetta» τῆς Βενετίας, με τὴν ὁποία ὑπερασπίζεται τὸν 'Α. Μουστοξύδη. 'Η ἴδια ἐπιστολή δημοσιεύτηκε στὰ ἑλληνικά στὸν «Παρατηρητὴ» τῆς Κερκύρας, ἀρ. 141. 6) Φυλλάδιο για τοὺς γάμους τῆς κόρης τῆς Anna Papadopoli - Comello: *Sei Lettere di Aristeneto tratte dal volgarizzamento di Francesco Negri, Venezia, co' tipi de Gio. Cecchini e como., 1843*. Σχῆμα 8ο, σ. 15 + 1 λευκή⁴. 'Ο Σπυριδων ὑπενθυμίζει τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας Papadopoli.

Τὸ τέταρτο, τέλος, ἔντυπο ἀνήκει στὸν Κωνσταντῖνο Βελούδη, ἀδελφὸ τοῦ 'Ιωάννη και Σπυριδωνα. 'Απὸ αὐτὸ μαθαίνομε ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἔλαβε ὑπεύθυνη ἀνώτερη θέση στὸν Ναύσταθμο τῆς Βενετίας, για τὸν ὁποῖο μᾶς δίδει πολλὰς ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες: *Cenni storici sull' Arsenal di Venezia raccolti da Costantino Veludo vice - segretario presso il Ministero della Marina negli anni 1848 - 1849. Edizione corretta ed accresciuta dall' Autore. Venezia, dal prem. stabil. tip. di P. Naratovich, 1869*⁵. Σχῆμα 8ο, σελ. 63 + 1 λευκή. Εἶναι μιὰ πολὺ καλὴ μελέτη, ἀν και συνοπτικὴ, πάνω στη ναυτικὴ ἱστορία τῆς Βενετίας, ποὺ ἐλάχιστα χρησιμοποιήθηκε μέχρι σήμερα ἀπὸ τοὺς ἱστορικούς.

Εὐρύτερες ἔρευνες, στὰ βενετικὰ κυρίως ἀρχεῖα, θὰ φέρουν ἀσφαλῶς στὸ φῶς και νέα στοιχεῖα για τὴ δράση τῆς οἰκογενείας Βελούδη, ποὺ ἀφῆσε τὴ σφραγίδα της στὴ ζωὴ τῆς ἑλληνικῆς παροικίας τῆς Βενετίας και στὴν πόλη γενικώτερα τὸν περασμένο αἰῶνα.

1. Για τὴν ἐκδοτικὴ δραστηριότητα τοῦ Σπυριδωνα βλέπε Γ. Σ. Πλουμίδη, Τὸ βενετικὸ τυπογραφεῖο τοῦ 'Αγίου Γεωργίου (1850-1882), «'Ο 'Ερανιστὴς» 8 (1970), σ. 169-185.

2. Δ. Γκίνη - Β. Μέξα, 'Ελληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863, ἐν 'Αθήναις 1939-1957, ἀρ. 4138.

3. Δ. Γκίνη - Β. Μέξα, 'Ελληνικὴ Βιβλιογραφία, ἀρ. 7117.

4. Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη Βενετίας, Misc. 3896.9.

5. Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη Βενετίας, Misc. 3911.13.